

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

Розглядається історія створення, рубрикація, наповнення Української бібліотечної енциклопедії. Аналізуються рубрики та словникові статті. Подається загальна інформація про існуючі українські довідкові видання, що охоплюють науки документно-комунікаційного циклу.

Ключові слова: документно-інформаційна діяльність, словникові статті, Українська бібліотечна енциклопедія.

Кожна галузь науки повинна мати свій понятійний апарат, зафіксований в законах, стандартах, довідкових виданнях тощо. Оскільки документознавство не має свого довідкового видання, а документно-інформаційна сфера охоплює багато суміжних галузей, то окремі дефініції документно-інформаційної діяльності можна знайти в інших довідкових виданнях. Зокрема, певна частина термінів знайшла відображення в Українській бібліотечній енциклопедії (УБЕ) – спеціалізованому електронному довідковому виданні, яке у концентрованій формі відображає всі основні здобутки і напрацювання української бібліотечної і бібліографічної науки і практики.

Перші підходи до започаткування наукового проекту "Українська бібліотечна енциклопедія" були зроблені Національною парламентською бібліотекою України (НПБУ) у 2010 р. Загальні засади підготовки УБЕ знайшли відображення в Концепції "Української бібліотечної енциклопедії", затвердженій наказом ДЗ «Національна парламентська бібліотека України» від 23.01.2012 № 4/1 [9]. У НПБУ створюється Робоча група з підготовки Української бібліотечної енциклопедії з досвідчених і кваліфікованих спеціалістів, на яких покладається завдання написання основного масиву стислих статей, переважно термінологічного характеру.

Для авторів УБЕ розробляються і видаються "Методичні рекомендації для авторів "Української бібліотечної енциклопедії" [5], в яких викладаються основні вимоги до написання статей. Зокрема, серед цих вимог є такі, як стислість викладу, концентрація фактичного матеріалу, його достовірність, науковий стиль, тобто те, що вирізняє статті для енциклопедій поміж інших інформаційних матеріалів.

Рис. 1. Скріншот рубрик УБЕ

З урахуванням розвитку нових інформаційних технологій та з метою забезпечення максимальної доступності користувачів до ресурсів УБЕ енциклопедія є доступною в електронній версії на сайті НПБУ в режимі он-лайн [9].

Тим самим уможливлено внесення оперативних змін до статей, включення нових статей, оновлення контенту УБЕ, застосування внутрішніх та гіперпосилань у тексті, що дозволяє миттєво переходити від однієї статті чи дефініції до інших.

Перевагою електронної версії енциклопедії перед паперовою є застосування зручного й багатоаспектного інтерфейсу, більш якісних ілюстрацій, інших можливостей. При цьому усувається й такий недолік, як штучна обмеженість інформаційного потенціалу, що є характерною для енциклопедій в традиційній паперовій версії, виключаються прийняті в енциклопедіях скорочення багатьох слів [6].

У другому номері "Бібліотечної планети" за 2014 р. відкривається нова рубрика – «Українська бібліотечна енциклопедія», в якій друкуються матеріали, підготовлені для представлення (в електронному форматі) в однойменному проекті НПБУ. Серед перших статей вказаної рубрики слід назвати: «Український екслібрис у контексті світової історії книжкового знака» (В. Соколов), "Бібліотечні та бібліографічні з'їзди" (С. Зворський), "З історії книжкової оправи та палітурного мистецтва" (В. Соколов).

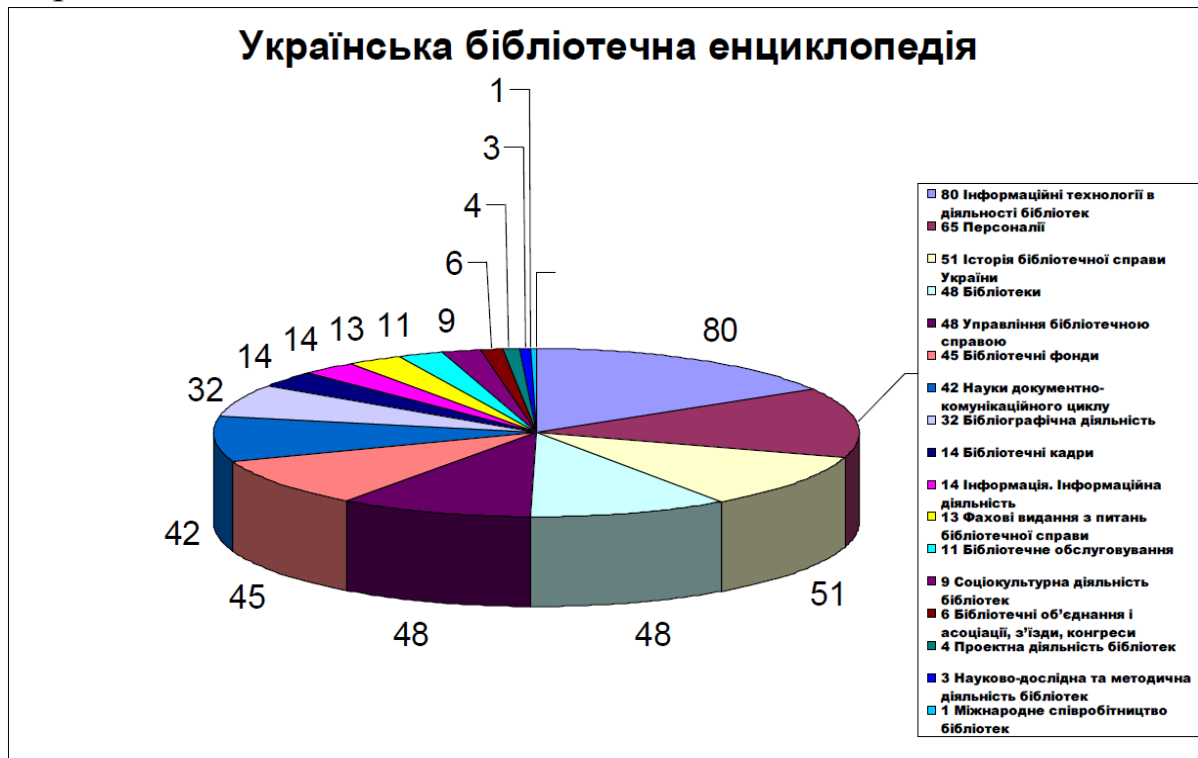
Питання наповнення УБЕ також розглядаються на наукових заходах. Так, 9–13 листопада 2015 р. в Інституті енциклопедичних досліджень НАН України у форматі інтернет-форуму відбулася IV Міжнародна наукова конференція «Українська енциклопедистика». На ній розглядалися проблеми і завдання, що стоять перед сучасною енциклопедистикою, і було наголошено на необхідності пошуку шляхів удосконалення процесу створення довідкових видань та їх популяризації [3, 103]. Учасник конференції С. Зворський у своїй доповіді зазначив, що УБЕ є першим у країні фундаментальним зводом теоретичних і практичних знань про бібліотечну сферу та інші суміжні дисципліни, зокрема науки документно-комунікаційного циклу [3, 104].

На початку роботи було заплановано певний перелік рубрик для УБЕ, проте в процесі роботи його було доповнено (табл.1).

Таблиця 1

<u>Запланований перелік рубрик на початку роботи</u>	<u>Перелік рубрик, що сформувались в процесі роботи</u>
Бібліографічна діяльність	Бібліографічна діяльність (32)
Бібліотеки України	Бібліотеки (48)
	Бібліотечне обслуговування (11)
Бібліотечні об'єднання і асоціації, з'їзди, наради	Бібліотечні об'єднання і асоціації, з'їзди, конгреси (6)
Бібліотечні фонди	Бібліотечні фонди (45)
Інформаційні технології в діяльності бібліотек	Інформаційні технології в діяльності бібліотек (80)
Історія бібліотечної справи України	Історія бібліотечної справи України (51)
Користувачі бібліотек. Інформаційна та соціокультурна діяльність бібліотек	Інформація. Інформаційна діяльність (14) Соціокультурна діяльність бібліотек (9)
	Міжнародне співробітництво бібліотек (1)
	Науки документно-комунікаційного циклу - Бібліотекознавство (5) - Бібліографознавство - Книгознавство (36) - Архівознавство - Документознавство (1)
Науково-дослідна та методична діяльність бібліотек	Науково-дослідна та методична діяльність бібліотек - Науково-дослідна діяльність бібліотек (2) - Методична діяльність. Бібліотечні інновації (1)
Персоналії	Персоналії (65)
	Проектна діяльність бібліотек (4)
Управління бібліотечною справою. Бібліотечні кадри	Управління бібліотечною справою - Нормативно-правове забезпечення діяльності бібліотек (41) - Управління бібліотекою (7) Бібліотечні кадри (14)
Фахові видання	Фахові видання з питань бібліотечної справи (13)

З таблиці видно, що в процесі наповнення УБЕ були додані нові рубрики (права колонка, виділено напівжирним шрифтом) і нові підрубрики (права колонка, курсив). Серед них – ”бібліотечне обслуговування”, ”інформація”, ”міжнародне співробітництво бібліотек”, ”проектна діяльність бібліотек” та ”науки документно-комунікаційного циклу”, які складаються з підрубрик ”бібліотекознавство”, ”бібліографознавство”, ”книгознавство”, ”архівознавство”, ”документознавство”. Кількісне наповнення рубрик та підрубрик зазначено у Табл. 1 у круглих дужках після їх назв, а також представлено наочно на Рис. 2.

Рис. 2. Кількісне наповнення рубрик УБЕ (станом на 01.06.2016)

Станом на 01.06.2016 в УБЕ нараховувалась 431 стаття. Статті є різними за величиною та інформаційним наповненням. Їх умовно поділено на чотири групи: статті-огляди, статті-довідки, статті-дефініції, статті-відсилання.

Статті-огляди мають аналітичний характер і висвітлюють найсуттєвіші питання бібліотечної справи, наприклад: *книгознавство*, *Національна парламентська бібліотека України*, *Український науковий інститут книгознавства*.

Статті-довідки мають аналітико-синтетичний характер і висвітлюють історію і сучасний стан певного питання чи напряму бібліотечно-інформаційної діяльності, наприклад: *Алчевська Христина*

Данилівна, державна бібліографія, класифікаційна система. Статті-дефініції містять стисле і вичерпне тлумачення терміну, наприклад: автограф, доступ до інформації, стандарт.

Статті-відсилання мають допоміжне значення та спрямовують до іншої статті, наприклад: *наукова обробка документів* – див. *аналітико-синтетичне опрацювання документів*; *ДРБ УРСР ім. КПРС* – див. *Національна парламентська бібліотека України*; *копірайт* – див. *Знак охорони авторського права*. Деякі зі статей УБЕ віднесені одразу до двох рубрик.

Авторами статей УБЕ є співробітники Національної парламентської бібліотеки України, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Національної історичної бібліотеки України, Національної бібліотеки України для дітей, Державної бібліотеки України для юнацтва, Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, Одеської національної наукової бібліотеки, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленко, Національної наукової медичної бібліотеки України, Вінницької ОУНБ² ім. К. А. Тімірязєва, Волинської ОУНБ, Житомирської ОУНБ ім. О. Ольжича, Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка, Запорізької ОУНБ, Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка, Кіровоградської ОУНБ ім. Д. І. Чижевського, Миколаївської ОУНБ ім. О. Гмирьова, Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського, Тернопільської ОУНБ, Житомирської ОБЮ³, Кіровоградської ОБЮ ім. О. М. Бойченка, Одеської ОБЮ ім. В. В. Маяковського, Полтавської ОБЮ ім. Олеса Гончара, Тернопільської обласної бібліотеки для молоді, Волинської ОБД⁴, Івано-Франківської ОБД, Закарпатської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва, Київської ОБД, Кіровоградської ОБД ім. Т. Г. Шевченка, Рівненської обласної бібліотеки для дітей, Миколаївської ОБД, Київського університету ім. Бориса Грінченка, Київського національного університету культури і мистецтв, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Національного авіаційного університету, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Рівненського державного гуманітарного університету, Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Харківської державної академії культури, Інституту

² ОУНБ – обласна універсальна наукова бібліотека

³ ОБЮ – обласна бібліотека для юнацтва

⁴ ОБД – обласна бібліотека для дітей

літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, Запорізької бібліотечної асоціації.

Більшість статей УБЕ пов'язана з документно-інформаційною діяльністю, яка забезпечує існування документно-інформаційної комунікаційної системи. Оскільки документно-інформаційна комунікаційна система є сукупністю документів, створювачів та споживачів документної інформації, професійних інформаційних посередників, документно-інформаційних інституцій, процесів аналітико-синтетичного опрацювання документів і документно-інформаційної діяльності, то бібліотечну сферу можна розглядати як одну з її складових. Бібліотечна сфера містить всі названі компоненти документно-інформаційної комунікаційної системи. Так, терміни "база даних", "документ", "електронний документ", "інформаційна діяльність", "інформація" та інші вживаються як у бібліотечній, так і в документознавчій сферах.

Основними документно-інформаційними інституціями, в яких зберігаються документи, є бібліотеки, архіви, музеї, видавництва, інформаційні служби, органи науково-технічної інформації. Для відображення їх термінології в Україні створюються галузеві довідкові видання. Так, у 2003 р. видано "Словник книгознавчих термінів" [7], у 2008 р. – "Українську архівну енциклопедію" [8], словник-довідник "Інформаційний простір України" [1], у 2012 р. – словник-довідник "Документознавство" [10]. Також терміни, що стосуються інформації та документації зафіксовано в ДСТУ ISO 5127:2007 "Інформація та документація. Словник термінів" (2010 р.) [2].

Таким чином, фундаментальне енциклопедичне видання сьогодні має тільки архівна сфера. УБЕ стала наступним виданням в царині наук документно-комунікаційного циклу та охопила значну частину термінів, що стосуються документно-інформаційної діяльності, оскільки до написання окремих статей залучено представників провідних науково-дослідних установ у сфері бібліотекознавства, бібліографознавства, регіональних та галузевих бібліотек, архівознавців, документознавців.

Список використаних джерел

1. Інформаційний простір України : слов.-довід. законодав. термінів і понять : [500 термінів] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім.

- М. П. Драгоманова, Ін-т укр. філології ; [авт.-уклад. Я. О. Чепуренко]. – К.: Освіта України, 2008. – 542 с. : табл.
2. Інформація та документація. Словник термінів : ДСТУ ISO 5127:2007 (ISO 5127:2001, IDT) : [пер. з англ.]. – К.: Держспоживстандарт України, 2010. – V, 237 с. – (Національний стандарт України).
3. Іщенко, О. С. Українська енциклопедистика : IV Міжнародна наукова конференція / О. С. Іщенко, С. І. Очеретянко // Вісник НАН України. – 2016. – № 2. – С. 103–106.
4. Концепція ”Української бібліотечної енциклопедії” : затв. наказ від 23.01.2012 №4/1, із змінами, внесеними відповідно наказом від 03.07.2014 № 12 / [Нац. парлам. б-ка України. – Київ, 2012. – 4 арк.]
5. Методичні рекомендації для авторів «Української бібліотечної енциклопедії» / М-во культури України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України» ; уклад.: С. Л. Зворський, Л. М. Любаренко, Г. П. Нелипа ; наук. ред. З. І. Савіна ; рецензент Н. І. Розколупа. – К., 2012. – 28 с.
6. Науковий проект ”Українська бібліотечна енциклопедія” [Електронний ресурс] // Національна парламентська бібліотека України : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – К.: НПБ України, 2002–2016. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/AboutProject>
7. Словник книгознавчих термінів : [містить понад 1400 термінів] / Кн. палата України ; [уклад.: В. Я. Буран та ін. ; наук. ред.: Н. О. Петрова та ін.]. – К., 2003. – 159 с.
8. Українська архівна енциклопедія / Держ. ком. арх. України, Укр. НДІ арх. справи та документознавства ; [Абросимова С. та ін. ; редкол.: Матяш І. Б. (голова) та ін.]. – К.: Держкомархів України, 2008. – 880 с.
9. Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс] // Національна парламентська бібліотека України : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Київ : Національна парламентська бібліотека України, 2016. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org>.
10. Швецова-Водка, Г. М. Документознавство : словник-довідник термінів і понять / Г. М. Швецова-Водка. – К.: Знання, 2012. – 319 с.

Рассматривается история создания, рубрикация, наполнение Украинской библиотечной энциклопедии. Анализируются рубрики и словарные статьи. Подается общая информация о существующих украинских справочных изданиях, которые охватывают науки документно-коммуникационного цикла.

Ключевые слова: Украинская библиотечная энциклопедия, документно-информационная деятельность, словарная статья.

It is reviewed the history of creation, rubrics, content of the Ukrainian Library Encyclopedia. Analyzes the rubrics and entries. It is presented general information about the existing Ukrainian reference books that cover the science communicational cycle.

Keywords: *information activities, dictionary entry, Ukrainian Library Encyclopedia.*

УДК [012:929/61-054(477)]"1885/1989"

Н.П. Філіппова

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ ДІЯЧІВ
МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ 1885-1989 РОКІВ У СТРУКТУРІ
БАЗИ ДАНИХ «ДЖЕРЕЛА УКРАЇНСЬКОЇ БІОГРАФІСТИКИ»
«УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО БІОГРАФІЧНОГО АРХІВУ»**

Проаналізовано біобібліографічні показники діячів медичної сфери за період 1885-1989 років. Визначено їхнє місце у загальній структурі «Джерел української біографістики» науково-інформаційного проекту «Український національний біографічний архів».

Ключові слова: *біобібліографічні показники, українська біографістика, біографічний архів, медична галузь.*

Невід'ємною складовою системи наукових комунікацій України є інтегрований електронний біографічний ресурс «Український національний біографічний архів» (<http://biography.nbuv.gov.ua/>), формування якого реалізується зусиллями Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

У межах реалізації науково-інформаційного проекту здійснюється включення документованих біографічних відомостей і бібліографічних матеріалів, що репрезентують результати наукових досліджень і творчих здобутків діячів різноманітних сфер людської діяльності, життєвий і творчий шляхи яких тісно пов'язані з Україною.

Біографічна інформація знаходить відображення у базі даних «Персоналії», що представляє собою головний змістовний модуль «Українського національного біографічного архіву». Бібліографія, у свою чергу, акумулюється в межах другої інтегрованої бази даних «Джерела української біографістики» (далі – «Джерела»), функціональне призначення якої полягає в обслуговуванні головного